

Kamil, İbrahim - Alpay, Emine, “Osmanlı-Rus Savaşı’nda Romanya ve Kuzey Dobruca Sorunu (1877-1878)”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 7/12, ss.75-93.
DOI:

Bu makale etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektirmemektedir.
This article doesn't require ethical committee permission and/or legal/special permission.

OSMANLI-RUS SAVAŞI’NDA ROMANYA VE KUZEY DOBRUCA SORUNU (1877-1878)*

İbrahim KAMİL** - Emine ALPAY***

* Araştırma Makalesi / Research Article

** Doç. Dr.,
Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler
Bölümü, Edirne/TÜRKİYE
✉ ibrahimkamil@trakya.edu.tr

ORCID : 0000-0002-8728-6851

*** Öğr. Gör. Dr.,
Trakya Üniversitesi, Yabancı Diller
Bölümü, Edirne/TÜRKİYE
✉ eminedogan@trakya.edu.tr

ORCID : 0000-0002-5245-1538

Anahtar Kelimeler: Osmanlı-Rus Savaşı,
Berlin Antlaşması, Romanya, Kuzey Dobruca

Keywords: Ottoman-Russian War,
Treaty of Berlin, Romania, Northern Dobruja

Öz: Dobruca; Romanya ve Bulgaristan sınırında bulunan ve etnik çeşitliliği nedeniyle birçok yazar tarafından “ırkların sıra dışı mozaığı”, “etnik Babil”, “Doğu’nun minyatürü” ve “karşılaştırmalı etnoloji için muhteşem bir laboratuvar” gibi kavramlarla adından bahsedilen bölgedir. Kuzey ve Güney Dobruca tanımlamasıyla iki kısma ayrılmıştır.

Rusya Çarlığı, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin yenilmesi üzerine, savaştaki yardımları sebebiyle Romanya’ya Kuzey Dobruca topraklarını vermiş, karşılığında Besarabya’yı istemiştir. Romanya yönetimi Besarabya’yı Ruslara vermemek için direnmiş, uzun süren siyasal tartışmalara girmiş, ancak savaş sonrası imzalanan Berlin Antlaşmasıyla bölgeyi bırakmak ve Kuzey Dobruca ile yetinmek zorunda kalmıştır.

Romanya, Kuzey Dobruca’nın etnik ve dini çeşitliliğini dikkate alarak yeni düzenlemelere gitmiştir. Tatar, Romen, Türk ve Bulgar nüfusunun önemli miktarda olduğu bölgenin entegrasyonu için gerekli görülen yasaları çıkartmıştır. Dobruca’da yaşayanların refah düzeyinin artırılması, vatandaşlık ve mülkiyet haklarının verilmesi, inanç ve ibadetlerini özgürce yerine getirmesi için kolaylıklar göstermiştir.

ROMANIA AND NORTHERN DOBRUJA PROBLEM IN THE OTTOMAN-RUSSIAN WAR (1877-1878)

Abstract: Dobruja; located on the border of Romania and Bulgaria, is associated with concepts such as “an extraordinary mosaic of races”, “an ethnic Babylon”, “an orient in miniature”, “a magnificent laboratory of comparative ethnography” by many authors due to its ethnic diversity. It is divided into two parts with the definition of Northern and Southern Dobruja.

After the Ottoman Empire was defeated in the Ottoman-Russian War of 1877-1878, the Russian Empire gave the Northern Dobruja lands to Romania for its aid in the war and asked for Bessarabia in return. The Romanian administration resisted not to give Bessarabia to the Russians, entered into long-lasting political discussions, but had to leave the region and settle with Northern Dobruja with the Berlin Treaty signed after the war.

Geliş Tarihi / Received Date: 05.03.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date: 05.04.2021

Romania made new regulations by taking the ethnic and religious

diversity of Northern Dobruja into account. It enacted laws that were deemed necessary for the integration of the region with a large Tatar, Roma-

nian, Turkish and Bulgarian population. Romania has provided facilities for increasing the welfare level of the residents of Dobruja, granting citizenship and property rights, and fulfilling their beliefs and worship freely.

Giriş

Dobruca; Türkler, Tatarlar, Romenler, Bulgarlar, Ruslar, Yunanlılar, Ermeniler, Sırp, Yahudiler, Almanlar, İtalyanlar, Arnavutlar ve Arapların yaşadığı Balkanların çok etnikli nüfusuna sahip bölgesidir.¹ 15. yüzyıldan bu yana Osmanlı İmparatorluğunun Güneydoğu Avrupa sınırı olarak bilinen Dobruca bölgesi, etnik çeşitliliği nedeni ile birçok yazar tarafından “ırkların sıra dışı mozaiği”, “karşılaştırmalı etnografi için muhteşem bir laboratuvar”, “Doğu’nun minyatürü, insanların karışımı” ve “etnik Babil” gibi tanımlamalarla anılmıştır.² Coğrafi olarak da kendine has olan bölge günümüzde iki ülke sınırları içerisinde kalmıştır. ‘Dobrogea’ olarak bilinen Kuzey Dobruca Romanya, ‘Dobrudzha’ adı verilen Güney Dobruca ise Bulgaristan topraklarındadır.³ Ayrıca Güney Dobruca Romenler tarafından ‘Cadrilater’ olarak da anılmaktadır.⁴

Bölgeye adını veren Dobruca kelimesi zamanla tartışma konusu olmuştur. Bu tartışma daha çok kelimenin kökeni üzerinden bölgenin ev sahiplerinin tanımlanması sebebiyle ortaya çıkmıştır. Anlaşmazlık Dobruca kelimesinin Türkçe veya Slav (Bulgarca) kökenli olup olmadığı üzerinedir. Bunların arasında öne çıkan tez kelimenin Türkçe kökenli olduğudur. Bu yargıya varılmasının iki sebebi vardır. İlki Kumanların alt boylarından itibaren *Bucak (Bugeac)*, *Bucegi*, *Deliorman*, *Teleorman* örneklerindeki gibi bölgenin özelliklerini yansıtan yer adları türetme geleneğinin olmasıdır. Buna göre Dobruca ‘ormanı olmayan ülke’ ya da ‘merkezi bozkır’ anlamına gelmektedir.⁵

İkincisi ise bölgede hüküm sürmüş *Dobrotitsa* isimli liderin adının verilmiş olmasıdır. Bölge Türk hâkimiyetine girdikten sonra Dobrotitsa’nın adı “Dobruği-illi” Dobruca vilayeti anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Böyle yorumlanmasının sebebi Türklerin, bir ülkenin ismine onu eskiden yöneten kişinin adını vermesi geleneğinden gelmektedir. Bir başka hipotez ise bölgenin adının Bizanslı despot ya da Bulgar Prensi olan hem Bulgar hem de Romen kaynaklarında adı ‘Dobrotici’ olarak geçen, ya da sadece Bulgarların hitap ettiği şekli ile ‘Dobrota’ adından geldiği ve Slav kökenli olduğudur.⁶

15. yüzyılda Osmanlı idaresi altına giren Dobruca bölgesi⁷ Todorova tarafından “imparatorluğun sınırı, çok uluslu imparatorluklar arasındaki temas ve kavuşma bölgesi, Kafkasya’dan Güney Besarabya ve Balkan sınır bölgelerine kadar uzanan Osmanlı-Rus ve Osmanlı-Habsburg gibi daha geniş bir alanın sınır kemeri” olarak tanımlanmaktadır.⁸

Dobruca, 17. ve 18. yüzyıllarda daha da genişlemiştir. Buralara Türkler ve Güney Kırım’dan gelen Tatarlar yerleşmiş, çoğunlukla askerlik hizmeti yapmışlardır. Bölge kolonizasyon faaliyeti ile İslamlaşmıştır. Ayrıca Eflak bozkırlarından köylüler, Balkan dağlarından ve Güney Besarabya’dan Bulgarlar, Dinyeper deltasından Kazaklar, Merkez Rusya’dan Eski İnananlar ve

¹ Todorova, 1997: 175-176.

² Martonne 1918: 78; Pittard, 1917: 278- 279; Eminescu, 1989: 97; Şandru, 1946: 7.

³ Bozçalışkan ve Avaner, 2021: 385.

⁴ Nicoara ve Urdea, 2010: 428.

⁵ Nicoara ve Urdea, 2010: 428.

⁶ Nicoara ve Urdea, 2010: 429-430.

⁷ Kemal Karpat, Dobruca’nın Osmanlı hâkimiyetine geçiş tarihinin kesin olarak belli olmadığını ifade etmektedir. Karpat, 1994: 483.

⁸ Todorova, 2009: 141.

Güney Rusya'dan Alman yerleşimciler Dobruca'ya gelmişler, karmaşık etnik bir kompozisyon oluşturmuşlardır. Tuna deltasına Slav balıkçılar, şehirlere ise büyük oranda İtalyan, Yahudi, Yunan ve Ermeni tüccar nüfus yerleşmiştir. Romenler, Tuna Nehri'nin sağ kıyısında çoğunluk-tayken, bölgenin kuzeyinde Bulgarlar, merkez ve güneyinde ise Türkler ile Tatarlar çoğunluğu oluşturmuştur.⁹

Dobruca sorunu Büyük Güçlerin bölgeye jeopolitik değer vermesi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu ilgi Aşağı Tuna ile Karadeniz'de ekonomik ve askeri hegemonya kurma çabalarıyla yakından ilişkilidir. Tuna Nehri'nin, Orta Avrupa ve Orta Doğu arasında geçiş güzergâhında bulunması, ekonomik ve stratejik değer kazanması, bölgenin Doğu Meselesi kapsamında da öne çıkmasına sebep olmuştur.¹⁰

Dobruca, İstanbul'a doğru yapılan harekâtların Balkanlar üzerinden geçiş yolunda olduğundan bir savunma noktası olarak da değerlendirilmiş ve Kırım Tatarlarına ulaşmayı sağlayan köprü vazifesi görmüştür. Dobruca, Romen topraklarını da kontrol edebilecek stratejik yerde bulunduğu Osmanlı Devleti için önemli sayılmıştır. Ayrıca çok sık yapılan savaşlar bölgede nüfus değişikliğine yol açmıştır. Örneğin 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda 40 bine düşen nüfus, 1854-1866 yılları arasında tekrar 100 bine yükselmiştir.¹¹

Osmanlı Devleti ile Rusya Çarlığı arasındaki Kırım Savaşı'ndan (1853-1856) sonra ise, Ruslardan kaçan Tatarlar, Kuban ve Kafkaslardan gelen Çerkezler ile vilayetin nüfusu tekrar artmıştır.¹² Kırım'dan gelenler daha çok Tulca, Babadağı, Hırsova, Mecidiye, Köstence, Silistre ve Varna'nın kuzeyi ile Vidin, Lofça ve Sofya'ya iskân edilmişlerdir.¹³

1878 yılındaki bir Romen nüfus sayımına göre, Kuzey Dobruca'nın Köstence bölgesinde yaşayan halkın %38'i Tatarlardan, %23'ü Romenlerden, %18'i Türklerden ve %13'ü Bulgarlardan oluşmakta idi. Dobruca bölgesinde sığınacak yer arayan bu topluluklara Osmanlı Devleti tarafından askeri görevler verilmiş ve sınır bölgesinin ayrıcalıklı savaşçıları olmuşlardır.¹⁴

Bu çalışmada, Romanya Devleti'nin Dobruca sorununa nasıl baktığı, Kuzey Dobruca'nın Romen hâkimiyetine geçmesi üzerine siyasal iktidarın bölgeye yaklaşımı ve buralarda yaşamakta olan halklara bakışı ile Kuzey Dobruca'nın entegrasyonu için neler yapıldığı sorularına cevap aranmıştır.

1. Osmanlı-Rus Savaşı ve Romanya

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı,¹⁵ Balkanlar'da ve Kafkasya'da olmak üzere iki cephede yaşanmıştır.¹⁶ Savaş 10 ay 7 gün sürmüştür.¹⁷ Bu tarihlerde Osmanlı donanması Karadeniz'de üstünlüğünü koruduğu için Ruslar deniz üzerinden saldırılardan vazgeçerek kara harekâtlarına yönelmişlerdir. Rusya, 24 Nisan 1877'de Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan etmiş ve birlikleriyle Romanya'ya girmiştir.¹⁸ Bu savaşta Fransa, İngiltere, İtalya, Almanya ve Avusturya tarafsız kalırken Romanya, Sırbistan ve Karadağ Rus ordusunun saflarında yer almıştır.¹⁹

Rusların Romen demiryollarını kullanması ve Bükreş'te Rus ordusu için bir ana üs kurması için taraflar, 16 Nisan 1877'de ikili antlaşma imzalamışlardır.²⁰ 30 bin Eflak-Boğdan askeri ve

⁹ Iordachi, 2002a: 7-8.

¹⁰ Iordachi, 2016: 304.

¹¹ İnalçık, 1991: 613.

¹² Kosev, 1970: 8.

¹³ Koyuncu, 2015: 1314.

¹⁴ Iordachi, 2002: 8.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz.; Çulcu, 2014.

¹⁶ Dimitrov, vd., 1981: 216; Lazarov, vd., 1999: 201.

¹⁷ Kazancıoğlu, 2016: 18.

¹⁸ Lazarov, vd., 1999: 201; Daskalov, vd., t. y.: 142; Uçarol, 1995: 338; Çalhan ve Keskin, 2004: 21; Kosev, 1978: 369.

¹⁹ Aydın, 1992: 10.

²⁰ Şirokorad, 2013: 410; Mustafa Kâmil Paşa, 2016:178.

çok sayıda Bulgar çetesi de Osmanlı Devleti'ne karşı Rusya'nın yanında yer almış,²¹ tanımadıkları arazide savaştan Rus birliklerine rehberlik yapmışlardır.²²

Rusya orduları, Tuna nehrini Rusçuk ve Niğbolu arasındaki Zıştovi'den aşmışlar,²³ yönleri Niğbolu-Rusçuk-Tırnovo olmak üzere üç koldan harekâtlarını sürdürmüşlerdir. General Gurko idaresindeki Rus birlikleri kısa zamanda Tırnovo'yu ele geçirmiş, Şıpka geçidinden Güney Bulgaristan'a inmeyi başarmıştır.²⁴ Eski Zağra yakınlarında Süleyman Paşa komutasındaki Osmanlı ordusuyla karşılaşan Rus ordusu arasında kanlı savaşlar yaşanmıştır. General Gurko geri çekilmek zorunda kalmıştır. Balkan dağlarının kuzeyinde ise Osman Paşa'nın Plevne savunması devam etmektedir. Rus orduları karargâhı, Plevne'nin öncelikli olarak ele geçirilmesini kararlaştırmış ve birliklerini buraya yönlendirmiştir.²⁵

Osmanlı ordusu savunma hatlarında direnmeye çalışmış, başarılı muharebeler yapmıştır. Osman Paşa komutasındaki birlikler stratejik mevkiideki Plevne'yi savunmaya çalışmışlardır. Ruslar üç defa saldırıda bulunmuş ve başarısız olmuşlardır.²⁶ Bundan sonra asker ve sivillerin yardım alması engellenerek şehir halkı açlık ve sefalete terk edilmiştir. 4 ay 23 gün Plevne'yi savunan Osman Paşa,²⁷ ablukayı yarmak üzere birkaç defa teşebbüste bulunmuş,²⁸ bu arada yaralanmış ve 10 Aralık 1877 günü teslim olmak zorunda kalmıştır.²⁹

Osman Paşa'nın esir düşmesi üzerine, Romen ve Bulgarların da içlerinde yer aldığı Rus birlikleri Güney Bulgaristan'a inmişler, süratle Osmanlı topraklarını aşmışlar³⁰ ve neredeyse savaşmadan, 22 Ocak 1878'de Edirne'yi almışlardır. Böylece İstanbul yolu Rus ordularına açılmıştır.³¹ Romenler bu savaşa 50 bin askerle katılmış, 36 subay ve 4.293 asker kaybetmiş,³² küçük de olsa başarılar elde etmiştir.³³ Ancak Romanya, bütün isteklerini elde edememiş, Kuzey Dobruca'daki ve Tuna Nehri deltasındaki Osmanlı topraklarının alınması karşılığında Belgrad, Çahul ve İsmail bölgelerini Ruslara geri vermek zorunda kalmıştır. Böylece Rus-Romen ilişkilerine bir de Besarabya sorunu eklenmiştir.³⁴

Günümüzde Moldova ismiyle bilinen Besarabya, 16.-19. yüzyıllar arasında, Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı Boğdan eyaleti olarak yönetilmiştir.³⁵ Boğdan, 1812 yılında Osmanlı-Rus barış antlaşmasıyla Rusya'nın egemenliğine girmiştir.³⁶ Rusların 1853-1856 Kırım Savaşı'nda yenilmesinin ardından Avrupa devletlerinin yardımıyla Eflak-Boğdan beylikleri birleştirilmiş ve yönetimine bir voyvoda getirilmiştir. Bu birleşme 1859'dan itibaren uluslararası statü kazanmıştır. Ülkenin adı 1866'dan itibaren Romanya olarak değiştirilmiş ve voyvodalık krallığa dönüştürülmüştür.³⁷

²¹ Uludağ ve Karagül, 2015: 3018.

²² Hristov, 1970: 19; Dimitrov ve Lalkov, 1981: 216.

²³ Armaoğlu, 2016: 508; Şirokorad, 2013: 417-418.

²⁴ Dimitrov ve Lalkov, 1981: 216.

²⁵ Dimitrov ve Lalkov, 1981: 217.

²⁶ Berindeu, 1970: 51.

²⁷ Turan, 1998: 58.

²⁸ Şirokorad, 2013: 422-425.

²⁹ Seyrek, 2018: 49; Dimitrov ve Lalkov, 1981: 217; Çulcu, 2014: 286-99; Armaoğlu, 2016: 508; Uçarol, 1995: 339.

³⁰ Rus orduları Osmanlı topraklarında ilerlerken karşılaştıkları sivil Türk halkına da saldırmışlardır. Mesela; Ağustos 1877'de Bele ormanına sığınan civar köylerdeki Türkler Rus askerleri tarafından öldürülmüştür. Yine Temmuz-Ağustos 1877'de Eskizağra, Yenizağra ve Tunca bölgesindeki Türkler, General Gurko komutasındaki Rus öncü birlikleri tarafından katledilmişlerdir. Ocak 1878'de Meriç kıyısındaki Harmanlı ile Edirne arasında savaştan kaçmakta olan 40-50 bin kişilik bir Türk göçmen kitlesi, İstanbul'a doğru gitmekte olan Rus birlikleri tarafından çiğnenmiştir. Şimşir, II, 1989: CLXXII.

³¹ Uçarol, 1995: 339; Dimitrov ve Lalkov, 1981: 217.

³² Berindeu, 1970: 54.

³³ Karasu, 2013: 501.

³⁴ Castellan, 1993: 351; Çalhan, Keskin, 2004: 24.

³⁵ Bozbora, 2007: 9.

³⁶ Iordachi, 2002a: 9.

³⁷ Çulcu, 2014: 102, dipnot 2.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Dobruca'nın demografik ve idari yapısında kökten değişimlere neden olmuştur. Bölgenin yüzlerce yıldır süregelen çok kültürlü yapısı, Romanya'nın ulus devlet kurma ideali ile tezat oluşturmuştur. Osmanlı-Rus Savaşı'ndan önce yaklaşık 11 etnik grubun bulunduğu Dobruca'da çoğunluğu Türkler ve Tatarlar oluşturmakta, bunu takiben Romenler ve Bulgarlar gelmekteydiler. Fakat savaşlar nedeniyle bölgenin bölünmesi ve farklı devletlerin hâkimiyeti altına girmesi etnik yapıyı da değiştirmiştir.³⁸

Rusya, savaş devam ederken Romanya'ya Güney Besarabya'yı geri almak istediğini bildirmiş ve karşılığında ise Dobruca bölgesini kendilerine vermeyi taahhüt etmiştir. Bu teklif Romanya tarafında büyük bir öfke ile karşılanmıştır. 26 Ocak 1878'de Romanya Senatosu, topraklarının herhangi bir parçasının mali tazminat karşılığında bir başka devlete verilemeyeceği konusundaki kararını açıklamıştır. Bundan sonra Romanya'nın diplomatik çabası tamamen Güney Besarabya'nın korunmasına yönelik olmuştur. Rus teklifinin reddedilmesi Romen halkı nezdinde ülke bütünlüğünün savunulmasının sembolü haline gelmiştir.³⁹

3 Mart 1878'de İmzalanan Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması⁴⁰ ile Romanya, Sırbistan ve Karadağ bağımsızlığını kazanmıştır.⁴¹ Kuzey'de Tuna'dan, güneyde Ege Denizi'ne, doğuda Karadeniz'den batıda Arnavut dağlarına kadar⁴² "Büyük Bulgaristan" fikrinin gerçekleştiği Bulgar Prensiğinin oluşturulması ve hâkimiyetinin Kavala limanı üzerinden Ege Denizi'ne uzanması⁴³ Balkanların durumunu daha da karmaşık hale getirmiştir.⁴⁴

Ayastefanos Antlaşmasının 12. ve 13. maddeleri Tuna bölgesinin uluslararası ve tarafsız durumunu açıklarken, 19. maddesi Dobruca ve Delta adalarının Güney Besarabya karşılığında el değiştirmesini içermektedir.⁴⁵ Fakat İngiliz ve Avusturya-Macaristan hükûmetleri anlaşmadan memnun kalmamıştır. Bunun temel sebebi Rusların, Bulgaristan yolu ile sıcak denizlere inmesi ve İngiltere'nin Hindistan sömürgelerine ulaşmasını engellemesi ihtimalidir. Ayrıca Tuna bölgesindeki denizcilik faaliyetleri de bu amaçlara ulaşmada önem kazandığından, Romanya konuyu savunma stratejisinin bir parçası haline getirmiştir. Buna göre, Tuna nehriindeki serbest dolaşım hakkı ve Romanya'nın bölgeye gardiyanlık etmesi sayesinde Avrupa için hayati olan ekonomik ve politik çıkarlar savunulmuş olacaktır. Aynı zamanda Rusya ve Avusturya-Macaristan'ın yayılcı tehditleri de bertaraf edilmiş olacaktır.⁴⁶ Romanya'ya göre tüm bu anlaşmazlıkların pazarlıklar yoluyla çözümleneceği açıktır. Bükreş Hükümeti için sorunların halli toplanacak olan bir kongre ile mümkündür. Romanya'nın toprak bütünlüğü ve tarihsel haklarının savunulması böylece önem kazanmıştır.⁴⁷

Romanya'nın Güney Besarabya'yı Rusya'ya vermeyi reddetmesinin bir başka nedeni bölgenin Romen ulusal ideolojisindeki yeri ve bu yere atfedilen sembolik değerdir. Ayrıca Besarabya, Romanya'nın Karadeniz'e erişimini sağlayan önemli ticaret merkezidir. Romanya Başbakanı Bratianu, 2 Nisan 1878'de bir Viyana gazetesine verdiği röportajda, Besarabya ve Dobruca konusundaki politikalarını şöyle ifade etmiştir:

"Besarabya'nın en ufak bir parçası dahi bizde olmadan var olamayız... Nefes alamayız. Bu bölge ile dünyanın kapıları bize açılmaktadır. Besarabya olmadan Rusya, Avusturya, Türkiye ve Bulgaristan tarafından yutuluruz. Dobruca bize herhangi bir çıkış noktası sunmuyor, ayrıca direkt iletişim rotaları üzerinde olmayışı, bizim bölgeye sadece bataklık arazi üzerinden ya da dolambaçlı bir

³⁸ Nicoara ve Urdea, 2010: 431.

³⁹ Iordachi, 2002a: 9.

⁴⁰ Keskin, 2004: 93.

⁴¹ Mançev, 1999: 55; Kosev, 1970: 8; Uçarol, 1995: 342; Hristov, 1970: 21; Mançev, 2015: 43; Taşğın, 2018: 15; Armaoğlu, 2016: 512; Aydın, 1992: 11;

⁴² Şirokorad, 2013: 435.

⁴³ Aydın, 1992: 11.

⁴⁴ Penkov, 1992: 142-144.

⁴⁵ Balkanlı, 1986: 243.

⁴⁶ Frucht, 1988: 79-97.

⁴⁷ Ardeleanu, 2020: 236.

yolculuk sonrası Tuna ağzına ulaşmamız yoluyla olabilir. Bu yüzden bunu hiçbir şart altında kabul edemeyiz... Maddi dirence karşı koyamayız, bu nettir. Buna rağmen Dobruca'yı kabul etmeyeceğiz".⁴⁸

Avrupalı Büyük Güçler, Ayastefanos Antlaşmasının birçok maddesini yeniden düzenlemek üzere Haziran 1878'de Berlin Konferansı'nı toplamışlardır. Konferansı etkisi altına alan büyük devletlerin temsilcileri Balkan devletlerinin yeni sınırlarını belirlerken o ülkelerde bulunan azınlıkların varlığını göz ardı etmişlerdir.⁴⁹

Romanya'nın Berlin Konferansı'ndaki temsilcileri olan Başbakan Bratianu ve Dışişleri Bakanı Kogalniceanu, katılımcılardan Romanya'nın Osmanlı-Rus Savaşı'ndaki katkılarına öne çıkararak, bağımsızlıklarının tanınmasını ve hâkimiyet alanlarının tam olarak korunmasını istemişlerdir. Berlin Antlaşması, 13 Temmuz 1878'de imzalanmıştır.⁵⁰ Antlaşma ile *Eski Dobruca* da denilen 15.536 km² alana sahip Kuzey Dobruca Romanya'ya;⁵¹ *Yeni Dobruca* ya da *Quadrilateral* da denilen 7.609 km² alana sahip Güney Dobruca Bulgaristan'a bırakılmıştır.⁵²

Romanya, antlaşmanın 43-57. maddeleri ile bağımsızlığını bu defa kesin bir şekilde kazanmıştır.⁵³ Ancak Dobruca bölgesi, Romanya ve Bulgaristan arasında egemenlik çatışmasının başlangıcı ve sembolü haline gelmiştir.⁵⁴ Her iki ülke de aralıksız ve rekabetçi biçimde bölgeyi uluslaştırma çabasına girmiş ve sınırları kendi lehine belirleme konusunda hassasiyet göstermiştir.⁵⁵ Dobruca, Almanya ve Fransa arasındaki ilişkilerde Alsace ve Lorraine bölgesi sorunu ile benzerlik göstermektedir.⁵⁶

Berlin Antlaşmasının 43. maddesi Romen politikacıları hayal kırıklığına uğratmıştır.⁵⁷ Bu madde ile Romanya'nın bağımsızlığı, Hristiyan olmayan unsurlara vatandaşlık verilmesi ve 45. madde ile Güney Besarabya'nın Ruslara bırakılması üzerine tanınmıştır.⁵⁸ Antlaşmanın 46. maddesiyle ise Kuzey Dobruca Romanya'ya bırakılmıştır.⁵⁹ Böylelikle Berlin Antlaşması Ayastefanos Antlaşmasıyla karşılaştırıldığında Dobruca'nın güney kısmı Silistre'nin doğusundaki çizgiden başlayarak Mankalya'nın güneyinde Karadeniz'e kadar genişlemiştir.⁶⁰ Fakat Besarabya, Tuna Nehri'nin sınırında zengin topraklara sahipken, Dobruca bunun yanında daha değerlidir. Antlaşmayı kabul etmek durumunda kalan Romanya, Ruslarla yaşanan bu deneyimden sonra dış politikasında Rusya'ya güvenmemeye başlamıştır.⁶¹ Keza tarihsel hak iddia ettiği yerleri Rusya'ya kaptırması, Romen halkında uzun yıllar sürecek kırgınlığa sebep olmuştur.⁶²

2. Romanya Siyasetinde Kuzey Dobruca Sorunu

Kuzey Dobruca'nın Romanya'ya katılması meselesi Romanya siyasetini uzun süre meşgul etmiş, iktidar partisi, muhalefeti ve Romen halkını ikna edebilmek için yoğun çaba harcamıştır.⁶³ Romen siyasetçiler 'Dobruca yanlısı' ve 'Dobruca karşıtı' olarak ikiye bölünmüşlerdir. Prens I.

⁴⁸ Popov, vd., 1992: 21; Iordachi, 2002a: 10.

⁴⁹ Mançev, 1999: 56.

⁵⁰ Georgiev, 1994: 23-25; Mateeva, 1989: 48; Stanev, 1992: 13; Penkov, 1992: 146; Uçarol, 1995: 352-353; Çalhan, Keskin, 2004: 99; Dimitrov ve Lalkov, 1981: 218. Aydın, 1992: 17; Balkanlı, 1986: 253.

⁵¹ Penkov, 1992: 146.

⁵² Grigorov, 2009: 8; Iordachi, 2019: 458.

⁵³ Çapraz, 2019: 117; Özlem, 2017: 562; Uçarol, 1995: 353; Bozboru, 2007: 13; Armaoğlu, 2016: 516.

⁵⁴ Nurten Çetin, 2016: 536; Kosev, 1970: 13.

⁵⁵ Popov vd., I, 1992: 5.

⁵⁶ Iordachi, 2019: 458; Grigorov, 2009: 8.

⁵⁷ Iordachi, 2002a: 12.

⁵⁸ Özlem, 2017: 567.

⁵⁹ Mançev, 2012: 288.

⁶⁰ Oakes vd., 1918: 332.

⁶¹ Shafer, 1989: 59.

⁶² Çetin, 2020: 170.

⁶³ Popov vd., I, 1992: 11-24.

Karol, Başbakan Bratianu ve Dışişleri Bakanı Kogalniceanu gibi önde gelen politikacılar Avrupa'nın bu kararına karşı çıkmanın "politik bir intihar" olacağı görüşünü benimsemişlerdir. Dimitrie A. Sturdza, Nicolae Dimancea ve Petre P. Carp gibi diğer siyasetçiler ise Dobruca'nın Romanya topraklarına katılması konusundaki itirazlarını sürdürmüşlerdir.⁶⁴ Bu kapsamda en çok vurgulanan konu ise Romanya'nın Büyük Güçler tarafından tampon bölge olmasının istenmesidir. Bu durumu Başbakan Bratianu net biçimde şöyle açıklamıştır:

"Dobruca bize Avrupa tarafından dayatılmıştır. Hepiniz karşı çıktınız, biz de durumu protesto ettik, ama bu bize Avrupa'nın Tuna Nehri ağzındaki çıkarları nedeniyle zorla kabul ettirildi. Baylar, Avrupa hiçbir ulusa Avrupa'nın çıkarları söz konusu olmadığı sürece hediye vermez... Avrupa Dobruca'yı bize kendine has bir karakterimiz ve Doğu'daki diğer toplumlardan farklı, cevval, güçlü bir ulus olduğumuzu gördüğü için verdi..."⁶⁵

Romanya, Tuna deltasına hâkim devlet kimliğiyle, Batılı olmayı temel hedeflerinden birisi haline getirmiştir. Kuzey Dobruca'nın Romanya'ya katılması Romanya'nın Batı ile bağ kurmasının yolu olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzden de Romanya'nın Avrupalı misyonu, ülkeye yeni katılan Kuzey Dobruca'ya yüksek kültür kazandırmak olmuştur.⁶⁶

Muhafazakâr siyasetçilerin etkisiyle Romanya Parlamentosu'nda, 28 Haziran 1878'de bir karar kabul edilmiştir. Kararda, Dobruca'nın alınmasının Romanya halkının Latin kökeninin homojenliğini bozacak olan 'ölümcül bir hediye' olduğu ifade edilmiştir. Romen politikacılar bu kararlarla kendine öz bir ulus olarak kalmak istediklerini ve Tuna boyunca genişlemek istemediklerini ifade etmişlerdir. Dobruca karşıtı bu fikirler basın tarafından yapılan haberlerle de desteklenmiştir. Dobruca, Romanya kamuoyuna bataklık, sarıhummanın salgın halinde olduğu yer, dünyanın her yerinden gelen en karmaşık ve problemlili nüfusa sahip bölge şeklinde tanımlanmış, değersiz ve Romen ekonomisine yük olacağı iddia edilmiştir.⁶⁷

Dobruca'nın Romen toprağı olmasını savunanlar bu konuyu bağımsızlığını henüz kazanmış olan bir ülkenin ulus inşa sürecinin bir parçası olarak değerlendirmiştir. Romanya ulusal ideolojisinin katalizörü olan Nicolae Iorga, Dobruca'nın iki kat daha fazla Romenlerin hakkı olduğunu, çünkü bunun bedelinin iki kere ödendiğini söylemiştir. Ona göre bu bedelin ilki kan, ikincisi topraktır. Bundan sonra bölgenin antik Romen toprağı ve Romen ulusal mirası olduğu fikri yayılmaya başlanmıştır. Mit oluşturma süreci tarihçi ve politikacı Kogalniceanu tarafından başlatılmış, Dobruca'nın Bulgaristan toprağı olmadığı, her bir köşesinde Romen atalarının izi olduğu söylenmiştir. Böylelikle Dobruca, kaynağını Romen histografisinden alan, Romen ulusal ideolojisinin bir parçası haline gelen ve 'ana ülkesine' dönen antik Romen toprağı olarak sembolleştirilmiştir.⁶⁸ Kogalniceanu, Dobruca'da on beş ay gibi kısa bir sürede manastırlardaki papazların direnişine, Rusya'nın destek verdiği patriklikin protestosuna aldırmandan toprak reformu yapmıştır.⁶⁹

Romanya senatosu, 28 Eylül 1878'de 8'e karşı 48 oyla Kuzey Dobruca'nın Romanya'ya katılımını onaylamıştır. Romanya Millet Meclisi de, 30 Eylül 1878'de katılımı 27'ye karşı 87 oyla kabul etmiştir. Ayrıca meclis, hükümeti Kuzey Dobruca'nın geçici resmi düzenlemeler ile idare etmek üzere yetkilendirmiştir.⁷⁰ Böylece Romanya'nın olan üç vilayet, İsmail ve Bolgrad (bugün Ukrayna'da) ile Cahul (bugün Moldova'da) Rusya'nın olmuş, Dobruca'nın iki vilayeti, Köstence ve Tulça Romanya'ya geçmiştir.⁷¹

⁶⁴ Iordachi, 2002a: 12.

⁶⁵ Iordachi, 2002a: 14.

⁶⁶ Iordachi, 2002a: 15.

⁶⁷ Iordachi, 2002a: 12.

⁶⁸ Iordachi, 2001a: 12-13.

⁶⁹ Toprak, 2019: 210.

⁷⁰ Kellogg, 1995: 234.

⁷¹ Karasu, 2013: 501.

Kuzey Dobruca'nın Berlin Anlaşması ile bağımsızlığını kazanan Romanya'ya verilisinin ardından, Romanya etnik ve dini olarak çok çeşitli yapıya sahip bu bölgeyi yeni devletlerinin uluslaşma çabalarının bir parçası haline getirmek istemiştir. 14 Kasım 1878'de Romanya Prensi I. Karol Dobruca'ya gitmiş ve Romen Askerî güçleri şehri teslim almadan hemen önce burada yaşayan halka hitap etmiştir.⁷²

Dobruca halkı farklı etnik kökenlerden gelen, çok dilli ve çok dinli bir yapıya sahip olduğundan Prens'in halka hitap ettiği metin Romence, Bulgarca ve Türkçe olarak okunmuştur. Metin, Kuzey Dobruca'nın Berlin Anlaşması gereği Romanya'ya katıldığıının bildirilmesi ile başlamaktadır. Prens I. Karol bu durumu Dobruca'nın ana vatana dönüşü olarak ifade etmiştir. Ayrıca din, dil ve etnik köken fark etmeksizin tüm Dobrucalılar'a adalet, barış ve bolluk getirecek bir çağı açtığını söylemiştir. Buna uygun olarak Kuzey Dobruca'ya gelen Romen yöneticilerin görevleri arasında geçmişte çekilen acıların unutturulması, tüm halkın yaşama hakkı, mal ve mülklerinin garanti edilmesi, halkın moral ve maddi durumunun düzeltilmesi konularının olduğu belirtilmiştir.⁷³ Ayrıca Müslüman nüfusa Hristiyan nüfusla eşit şartlar altında muamele edileceği; dini ve ailevi meselelerini aralarından seçecekleri müftüler aracılığı ile çözebilecekleri de söylenmiştir.⁷⁴

22 Mayıs 1881'de Romanya Kralı I. Karol taç giyerek krallığını ilan etmiştir.⁷⁵ Yeni kral Dobruca'nın kalkındırılması yönünde çalışmalara başlamış, Romen elitlerin, iktidar partisi tarafından Kuzey Dobruca'da ulus inşa sürecinin hızlandırılması için Romen etnik kültürünün, dilinin, demografik üstünlüğünün, ekonomik gelişmesinin ve politik hegemonyasının desteklenmesi konusunda göreve çağırılmasını istemiştir.⁷⁶ Fakat bu ikna süreci Romanya'da o dönemde iktidar olan Liberaller ve muhalefette yer alan Muhafazakârlar arasında yoğun tartışmalara neden olmuş, kamuoyunu uzun süre meşgul etmiştir. Liberal Parti (1876-1888) bölgede ayrı bir rejim tasarlamış, bunun sayesinde aşamalı olarak sosyo-ekonomik, politik ve etnik asimilasyonu uygulamayı hedeflemiştir.⁷⁷

Muhalefette bulunan Muhafazakârlar ise buna itiraz etmiş ve Kuzey Dobruca'ya tüm anayasal hakların hemen verilmesi konusunda ısrarcı olmuşlardır. Muhalefete göre, Kuzey Dobruca'da yaşayanlar orasının gerçek sahibidir ve kendi kaderlerini kendileri tayin edebilmelidir. Bu yüzden Kuzey Dobruca'da referandum yapılması gerektiğini de savunmuşlardır. Kuzey Dobruca halkı Romanya'ya katılıp katılmama konusuna kendileri karar vermeli, her etnik grup kendi dilini kullanmalı, kendisini yönetmek üzere temsilcilerini seçmelidir. Ayrıca beş yüz yıl Osmanlı idaresinde kalmış bu bölge artık "Tuna karşısı Romanya'sı" değildir.⁷⁸

Romen politikacıların çoğunluğunun Dobruca meselesi ile ilgili olumsuz algısı bölge halkına yönelik ön yargılı olmalarından kaynaklanmaktadır. Örneğin halkın oryantalist tanımlanma biçimi Romen edebiyatını ve güzel sanatlarını çok olumsuz etkilemiştir. Ioan Pillat, Mihail Sădoveanu, ve Grigore Sălceanu gibi ünlü Romen yazarlar, sürekli olarak Dobrucalı Türklerin ve Tatarların imajlarını aşırı derecede kahveye düşkün veya tütün içmeye meyilli olarak tasvir

⁷² Popov vd., 1992: 28-29; Rus yönetimi, Haziran 1877'den Temmuz 1878'e kadar Osmanlı Sancağı Tulça'da, yani Dobruca'da görev yapmıştır. Kasım 1878'in sonuna kadar Dobruca ile ilgili Rus arşivleri Romanyalı yetkililere teslim edilmiştir. Rădulescu ve Bitoleanu, 1998: 343; Rusların Dobruca bölgesi ile ilgilenmeleri, 10 Temmuz 1774 tarihinde Osmanlı ve Ruslar arasında imzalanan Küçük Kaynarca Anlaşması'ndan sonra başlamıştır. Bu anlaşma ile Dobruca'ya sınır olan iki Tuna Prensiği olan Eflak ve Boğdan'ın Rusya himayesinde olması Dobruca'yı da etkilemiştir. Panaite, 2007: 25.

⁷³ Hunt, 2015: 119-120; Popov vd., 1992: 28.

⁷⁴ Ülküsal, 1966: 24.

⁷⁵ Oba, 2019: 22; Karasu, 2013: 502; Özlem, 2007: 36.

⁷⁶ Brubaker, 1996: 9.

⁷⁷ Mañev, 2017: 77.

⁷⁸ Iordachi, 2002a: 16.

etmişlerdir. Alexandru Satmary, Iosif Iser, Gheorghe Petraşcu, Ion Theodorescu-Sion ve Ipolit Strâmbu gibi tanınmış ressamlar ise bu tipleri tablolarına taşımıştır.⁷⁹

Dobruca'da yaşayan halklara önyargılı yaklaşılması meselesi, basılmış en ciddi tarih kitaplarına dahi konu edilmiştir. *Köstence Ülkesinin Coğrafi, İstatistikî, Ekonomik ve Tarihi Sözlüğü'nün (the impressive Dicţionarul geografic, statistic, economic şi istoric al judeţului Constanţa)* yazarı Grigore Gr. Dănescu, Dobruca'daki küçük kasabalardan birindeki sıradan bir günü şu şekilde tanımlamaktadır: “İstirahat günlerinde Eflaklı ve Romen işçiler yöresel dansları olan *hora*'yı oynarken, Rus, Kazak ve Bulgarlar bazıları yorgunluktan, bazıları ise sarhoşluktan hep beraber yere düşene kadar *rakı* içerler, Yunan, Yahudi ve Ermeniler ise kalabalığa karışmış, her zamanki gibi kâr peşindedirler. Geri kalmış Tatarlar ise sigara içerler... Türkler ise bağdaş kurmuş, bir kahve dükkânının önünde hiç yanından ayırmadığı üşengeçliği ile oturmaktadır”.⁸⁰

Dănescu hiçbir bilimsel altyapısı olmayan bu bilgileri çoğunlukla 19. yüzyılda bölgeyi gezen Batılı yazarların gözlemlerine dayalı olarak yazılan eserlerden almıştır. Fakat bazı önyargılara rağmen Romen politikacılar bu durumun Bulgaristan'da da benzeri olduğu üzere ‘Romenliğe’ engel teşkil etmediğine kanaat getirmişlerdir.⁸¹ Bu tanımlamalar 1850'de Fransız fizikçi Camille Allard tarafından basılan seyahatname türü kitabında da aynen kullanılmıştır.⁸²

Romen aydınlarının Dobruca halkına karşı takındığı tüm olumsuz tutumlara rağmen Dobruca hükümet politikalarının mimarı, aynı zamanda ünlü tarihçi, yayıncı, tiyatro eleştirmeni, editör ve kültürel yaşamın organizatörü olan Mihail Kogalniceanu, bölge ile ilgili yanlış bilgiler ve önyargılarla mücadele etmiştir.⁸³

Uzun vadede Kuzey Dobruca ile ilgili meseleler politikadan ziyade ekonomik çerçeveden ele alınmaya başlanmıştır. İktidar ve muhalefet ekonomik çıkarlar konusunda hemfikir olmuş, fakat uygulanacak olan ekonomi politikası bakımından anlaşmazlığa düşülmüştür. İktidardaki Liberaller ekonomide devlet müdahalesini savunmuş ve korumacı endüstrileşme programını uygulamıştır. Bu programda sınır vergilerinin korumacı rejimi, endüstrinin gelişimi için kurumsal ve yasal çerçevenin oluşturulması, endüstrileşmesinin teşvik edilmesi, yerel sermaye yatırımlarının desteklenmesi konusunda alınacak tedbirler saptanmıştır. Bu doğrultuda bölgeye devlet yatırımı yapılması kararı alınmıştır. Muhafazakârlar ise serbest ticaret ve politik hakların tanındığı bir rejimin uygulanmasında ısrarcı olmuşlardır.⁸⁴

Romanya Dışişleri Bakanı Kogalniceanu, Dobruca konusunun çözümünü aşamalar halinde ele almıştır. Ona göre, birinci aşama Kuzey Dobruca'nın nüfusunun artırılması ve medenileştirilmesidir. Bunun başarılı biçimde tamamlanmasının ardından ikinci aşamada Kuzey Dobruca'nın Romen ‘karakteri, ruhu ve dokusu’ kazanması gerekmektedir. Üçüncü olarak ise bölgede çoğunluğu oluşturan Müslümanların kendilerini Romen gibi görmeleridir. Dobrucalı bir Müslümanın diğer Romen vatandaşlardan tek farkı ibadetini camilerde yapması olmalıdır. Kogalniceanu'nun bu fikirlerinin gerçekleşmesi o kadar kolay olmamış, yasalar ile karşılığını bulması uzun zaman almıştır.⁸⁵

Periferik bölgelerdeki sosyal değişimin yorumlanması konusunu açıklayan sosyolojik modeli örnek alan Constantin Iordachi, Romanya'nın Dobruca'daki rejimini ‘iç kolonicilik’ olarak nitelendirmiştir. Buna göre doğu sınır bölgesini merkeze dâhil etmek için etnik kolonileşmeye imkân sağlayacak ve ekonomik modernizasyonu gerçekleştirecek uygulamalar tasarlanmıştır.

⁷⁹ Hunt, 2015: 140.

⁸⁰ Hunt, 2015: 141.

⁸¹ Hunt, 2015: 142.

⁸² Allard, 1859: 16.

⁸³ Baár, 2013: 40-45.

⁸⁴ Iordachi, 2002a: 19.

⁸⁵ Hunt, 2013: 71.

Bu yapılırken Dobruca, 1878-1913 yılları arasındaki ulusal güvenlik sebeplerinden dolayı “ekstra anayasal yönetim rejimi” ile idare edilmiştir. Bu rejim idari farklılık ve aşırı merkeziyetçilik ile özdeşleşmiştir. Fikir, merkez bölgenin kültürel üstünlük iddiası, yoğun etnik kolonizasyon ve merkezin ihtiyaçlarına göre tasarlanmış tek taraflı ve düzensiz bölgesel ekonomik gelişme uygulamaları ile de desteklenmiştir. Bu yüzden Kuzey Dobruca'nın Romanya'ya verilmesini takip eden on yıllarda Dobrucalılar, ulusal politikada katılımı olmayan ve Romanya topraklarında taşınmaz mülk edinme hakkı bulunmayan vatandaş olarak yaşamak zorunda kalmışlardır.⁸⁶

3. Kuzey Dobruca'nın Demografik Yapısı

Romanya'ya katılmadan önce Kuzey Dobruca'nın nüfusu 225.692'dir. Çoğu Müslüman kalanı ise heterojendir.⁸⁷ Müslümanlar, kuzeydeki sancaklardan Rusçuk ve Tulça'da (Dobruca), güneydeki kazalardan Aydos, Yabo, Hasköy ile Kızanlık'ta daha kalabalık idiler. Bu da hem kuzeyde hem de güneyde Müslümanların çoğunlukta olduğunu göstermektedir.⁸⁸

Dobruca'da nüfus, Tatarlar 71.146, Türkler 48.783, Romenler 46.504, Bulgarlar 30.177, Ruslar 12.748, Çerkezler 6.994, Almanlar 1.134 ve diğerleri şeklinde dağılmıştır. Diğerleri ise sayıca az olan İtalyan, Yunan ve Ermenilerdir. Dobruca'nın bu demografik karakteri Osmanlı Devleti'nin en önemli mirasını oluşturmuştur. Todorova'nın belirttiği üzere, Balkanlarda Osmanlı barışının oluşturulmasının en temel sonucu devlet ve feodal sınırların kalkmasıdır. Dolayısıyla farklı nüfus grupları çok geniş bir hâkimiyet alanında iç içe geçmiştir.⁸⁹

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın, önceki Osmanlı-Rus savaşlarına benzer şekilde⁹⁰ Türklerin yok edilmesini hedeflediği değerlendirilmektedir. Savaş ve ardından imzalanan Berlin Antlaşması, Dobruca Türklerinin kaderini etkileyecek önemli gelişmelere sebep olmuş,⁹¹ Osmanlı-Türk nüfusunun Balkanlardan ve öncelikle Dobruca'dan uzaklaştırılmasına, kitleler halinde Anadolu ve Trakya topraklarına göç etmesine yol açmıştır.⁹² Dolayısıyla savaşın getirdiği kan, gözyaşı, açlık ve sefalet Dobruca Türklerini yer ve yurtlarını bırakarak yollara düşürmüştür. Dobruca'dan göç eden Kırım Türklerinin (Tatarların) bir kısmı bugünkü Bulgaristan'ın Varna, Pravadi, Şumnu şehirleri ve köylerine yerleşmişlerdir.⁹³ Bazı aileler 9-10 ay buralarda kaldıktan sonra köylerine geri dönmüşlerdir. Bazıları Edirne köylerine, Ankara, Bursa, Eskişehir, İzmir, Adana, Konya'ya göç etmişlerdir.⁹⁴ Dobruca'daki Türklerin bir kısmı da Köstence ve Tulça limanlarından Anadolu'ya nakledilmişlerdir.⁹⁵ Romanya istatistiklerine göre, 1877-1886 yılları arasında her iki limandan göç eden Türklerin toplam sayısı 100 bin civarındadır.⁹⁶

Romanya Devleti, Türklerin Dobruca'yı terk etmesini istememiştir. Bölgedeki nüfus azalmasını çıkarına uygun görmemiş, göç edenleri engellemeye çalışmıştır. Ayrıca bu yaklaşımı ile Romanya topraklarındaki Rus, Bulgar, Macar, Yahudi, Alman, Ukraynalı azınlıkların çeşitli şikâyetlerini, Türklere karşı dostane yaklaşımını örnek olarak göstermek istemiştir.⁹⁷

Dobruca'nın demografik yapısı bölgenin 1878'de Bulgaristan ve Romanya arasında ikiye bölünmesinden sonra oldukça değişmiştir. Her iki ülke de kendi alanlarında yoğun kolonizasyon faaliyetlerine girişmiş; savaşın ardından göç sebebi ile boşalan yerlere ya da az nüfuslu olan

⁸⁶ Iordachi, 2002b: 77.

⁸⁷ Karpat, 1985: 199.

⁸⁸ McCarthy, 2014: 108.

⁸⁹ Todorova, 1994: 72.

⁹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz.; Şirokorad, 2013; Hristov, 1970: 17.

⁹¹ Bozboru 2015: 5454.

⁹² Karasu, 2019: 1600.

⁹³ İpek, 1994: 33; McCarthy, 2014: 88.

⁹⁴ Ülküsal, 1966: 25.

⁹⁵ Ülküsal, 1966: 28.

⁹⁶ Ülküsal, 1966: 32.

⁹⁷ Ülküsal, 1966: 35.

bölgelere vatandaşlarını göndermişlerdir. Romanya, Kuzey Dobruca'nın yönetimini devraldıktan sonra verimli ve geniş bir alana sahip olmuş fakat bunu işleyecek yeterli insan gücü olmaması problemi ile karşılaşmıştır. Bu yüzden bağımsızlık savaşı gazilerinin ailelerine ücretsiz toprak verilmiş ve böylelikle Romanya'nın her yerinden ve Habsburg dominyonlarından, Transilvanya ve Banat'tan aileler bölgeye yerleştirilmiştir. Güney Dobruca'ya ise Balkanların çeşitli yerlerinden, Tırgovişte, Şumen, Kotel'den gelen dağlı aileler ve Bulgarlar iskân edilmiştir. Bu durum Dobruca'daki etnik çeşitliliği açıklamaktadır.⁹⁸

Romanya'da vatandaşlık konusundaki asıl sorun 1866 Romen Anayasasındaki Hristiyan olmayanların vatandaş olamayacağı maddesinden kaynaklanmıştır. Berlin Anlaşması'nın 44. maddesi uyarınca yeni bağımsız devletlerin farklı dini inançları olan vatandaşları arasında hiçbir ayırım yapmayacağı belirtilmiştir.⁹⁹ Fakat bünyesinde birçok farklı dinden, etnik kökenden grupların yaşadığı Romanya'da, bu maddenin hayata geçirilememesi Fransa ve İngiltere ile ilişkilerini bozmuştur. Romenlerin bu konuya karşı çıkmasının asıl nedeninin Rusya'dan göç eden çok sayıda Musevi'nin de vatandaşlığının kabul edilmesinin zorunluluğunun doğmasıdır. Çünkü toprak sahibi olmayan Museviler, yüzyılın sonunda toplam nüfusun %19'unu oluşturdukları şehir merkezlerinde toplanmışlar, han işletmeciliği ve tefecilik gibi işler yaparak zenginleşmişlerdir. Böylelikle, özellikle Boğdan yönetiminde etkili olmuşlardır. Castellan, Hristiyan olmayanların Romen vatandaşı olmasına engel olan yasa ve bu konudaki ısrarın, sanıldığı aksine Dobruca Müslümanları için değil, Rusya üzerinden gelen Musevilerin vatandaş olmalarını engellemek için sürdürüldüğünü iddia etmektedir.¹⁰⁰

Kuzey Dobruca'da ayrı bir idari rejim kurulmasının sebepleri arasında vatandaşlık yasasının düzenlenmesi olduğu ileri sürülmüştür. Kogalniceanu ise, asıl sebebin 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın yıkıcı etkilerini ortadan kaldırmak, bölgeyi nüfuslandırmak ve tekrar inşa etmek olduğunu iddia etmiştir. Romen siyasetçiler bölgenin Romanya'ya entegrasyonu için zamana ihtiyaç olduğunu savunmuştur. Fakat bu süreç birçok otorite tarafından aşırı merkezîyetçilik ve bir çeşit karantina olarak değerlendirilmiştir.¹⁰¹

4. Kuzey Dobruca'nın İdari Yapısı

Kuzey Dobruca'nın Romanya'ya intibakı yaklaşık 40 yıl sürmüştür. Bu süre boyunca geçici bir idari rejimle yönetilen Kuzey Dobruca'nın Romanya'ya uyum sağlaması dört aşamada değerlendirilmektedir. Bunlar:

- a- 1878-1880; Kanun çıkarma ve düzenleme dönemi.
- b- 1880-1909; Ayrı bir vatandaşlık ve mülkiyet rejimi dönemi.
- c- 1909-1913; Hem ayrı hem birleşik yasaların olduğu karma dönem.
- d- 1913-1914; Tam uyumun gerçekleştiği birleşme dönemidir.¹⁰²

Bu sürecin uzunluğu uyumun zorluğunu ve karmaşasını da ortaya koymaktadır. Dolayısıyla yeni yasalar yapılmış ya da var olan yasalar değiştirilmiştir. Bölgenin idari yapılandırılması, vatandaşlık meselesinin netlik kazanması, mülkiyet konusunda reform yapılması, Romençe'nin konuşulmasının zorunlu hale getirilmesi ve bölgede Romen devletine sadık aydınlar yetiştirilmesi gibi konular bunlardan bazılarıdır.¹⁰³

⁹⁸ Nicoara ve Urdea, 2010: 432-433.

⁹⁹ Bozbora, 2015: 5458.

¹⁰⁰ Castellan, 1993: 351.

¹⁰¹ Iordachi, 2002a: 25.

¹⁰² Hunt, 2015: 145.

¹⁰³ Hunt, 2015: 145.

Birinci aşama olan düzenleme dönemi; Kuzey Dobruca'nın hukuki organizasyonunu, idari olarak bölünmesini, vergilendirme sistemini kapsayan yasaların yapıldığı geçici tüzükler, talimatnameler ve emirnamelerin çıkarılarak uygulamaya konulduğu dönemdir. 1879'da gümrükler, devlet mülkleri, ormanlar ve yerel hazineyi kapsayan ilaveler yapılmıştır. Müslümanlar, 1878'de yapılan yasa ile belediye seçimlerinde oy verme ve seçilme hakkı elde etmiştir. Örneğin Ferhat Emin, 1878'de Mankalya'nın Belediye Başkanı ve belediye meclis üyesi seçilmiş, Mustafa ve Mehmet Vartoğlu kardeşler ise İsakçı şehrinin kent konseyi üyesi olmuşlardır. Ayrıca köy meclislerinin belirlendiği yerel seçimlerde ise meclis üyeleri yoğun olarak Türklerden ve Tatarlardan oluşmuştur.¹⁰⁴

11 Kasım 1878'de *Kamu İdaresi ve Adli İşlerin Organizasyonunu Kapsayan Düzenleme* ile Köstence ve Tulça'da İslami mahkemeler kurulmuştur. Bu mahkemeler Müslüman nüfusun evlilik, boşanma, velayet, miras ve mal varlığı gibi konulardan doğan anlaşmazlıklarının çözülmesi için düzenlenmiştir. Ayrıca herhangi bir sebepten doğan anlaşmazlıkta Müslüman ve Müslüman olmayan kişiler taraf ise konunun Romen mahkemelerinde çözülmesi gerektiği karara bağlanmıştır. Keza her İslami mahkemenin bir imamı, Müslüman Meclisi tarafından seçilmiş ve Romanya Adalet Bakanlığı'nca onaylanmış iki müftüsü vardır. Hacı Mustafa Şerif ve Enis Efendi yerel Müslüman Meclisi tarafından seçilmiş ilk müftülerdir.¹⁰⁵

İdari yapılanmanın ardından ekonominin iyileştirilmesi için demiryolları ve Köstence'ye inşa edilecek yeni liman için adımlar atılmıştır. Buna bağlı olarak endüstrinin gelişimi sayesinde deniz yoluyla taşımacılığın önemi vurgulanmış ve imalat sektörü ile denizciliğin birbirine bağlı geliştirilmesi gerekliliği ortaya konmuştur. Bu sebeple, Aralık 1896-Nisan 1897 yılları arasında başbakan olan Aurelian, Köstence'ye bir liman inşa edilmesini ve buna bağlı demiryollarının yapılmasını ulusal yatırım programına dâhil etmiştir. Ulusal Liberal Parti Başkanı Bratianu bu ekonomi programını desteklemiş ve Köstence Limanının Romanya'nın akciğerleri olacağını söylemiştir. Bu liman ile Romanya ticareti canlanacak ve nefes alacak, aynı zamanda liman Romanya savunmasının kalesi olacaktır. Tuna Nehri üstüne yapılacak köprü ve liman için çok büyük harcamalar gerektiğini söyleyen başbakan, bu eserlerin Romanya'nın gücünü göstereceğini ve doğudaki geleceğin kendilerine bağlı olduğunun kanıtı olacağını ifade etmiştir.¹⁰⁶

İnşasına 1890 yılında başlanan ve 1895 yılında tamamlanan Tuna Nehri üzerindeki "Kral I. Karol" köprüsü, Kuzey Dobruca'nın Romanya'ya ve Batı Avrupa'nın da Anadolu'ya bağlanması açısından önemlidir. Ayrıca inşa edildiği zamanda kendi türünde Avrupa'nın en uzun ve dünyanın ikinci en uzun köprüsü olma özelliğine de sahiptir. Köprü'nün bölge ekonomisine katkısı yanında Köstence'ye yapılması planlanan limanın alt yapı çalışmaları başlamış ve bunlar şehirleşmeye katkıda bulunmuştur. Şehirleşen bölgelere Romen nüfusun kaydırılması ile ilgili düzenlemelerin de 1880'den sonraki dönemde uygulanması planlanmıştır.¹⁰⁷ Ekim 1882'de Romanya, Köstence-Çernavoda demiryolunu Barklay şirketinden 16 milyon Frank'a satın almış ve buna 35 milyon Romen Leyi ilave ederek Tuna üzerine köprüyü inşa etmiştir. Bu yatırım ile Köstence ve Bükreş arasındaki demiryolu bağlantısı tamamlanmıştır. Ekim 1896'da inşaatına başlanan Köstence limanının bitmesiyle Romanya'nın deniz yoluyla elde ettiği ihracat hacmi oldukça büyümüştür. 1889'da 89.400 ton olan deniz ihracatı 1913'e gelindiğinde 1.5 milyon tona ulaşarak Romanya'nın toplam ihracatının üçte birini oluşturmuştur.¹⁰⁸

Kuzey Dobruca'nın entegrasyonunun ikinci aşaması olarak değerlendirilen, 1880-1909 yılları vatandaşlık ve mülkiyet ile ilgili yasaların çıkarıldığı dönemdir. Mart 1880'de "*Kuzey Dobruca'yı Yapılandırma Yasası*" (Kogalniceanu'nun Dobruca Anayasası olarak adlandırdığı

¹⁰⁴ Hunt, 2015: 146.

¹⁰⁵ Hunt, 2015: 146.

¹⁰⁶ Iordachi, 2001: 138 -139.

¹⁰⁷ Hunt, 2015: 147.

¹⁰⁸ Iordachi, 2001: 139.

yasa)¹⁰⁹ ve Nisan 1882'de çıkarılan *Dobruca'daki Taşınmaz Mallarla İlgili Yasa* ile süregelen vatandaşlık ve mülkiyet yasası ile sorun çözülmüş, Romenlerin bölgeye yerleşmesi teşvik edilmiştir. 1880'den itibaren Kuzey Dobruca'da yaşayan halk din, dil ve ırk gözetilmeksizin Romen vatandaşı sayılmıştır.¹¹⁰ Dobruca anayasasının 3. maddesi, 11 Nisan 1877 yılında Osmanlı Devleti'nin vatandaşı statüsünde olanların, bu tarihle beraber Romanya vatandaşlığına geçme şartını getirmiştir.¹¹¹ 5. madde ise Kuzey Dobruca halkının kanunlar önünde eşit, tüm sivil haklardan yararlanan, din ve etnik kökenleri fark etmeksizin kamu görevlerine atanabilen Romen vatandaşı olduğunu ilan etmiştir. Yasanın 6. maddesi ücretsiz eğitim, dil, din, düşünce özgürlüğü ve zorunlu askerlik ile ilgili hakları garanti altına almıştır.¹¹²

Fakat "*Kuzey Dobruca'yı Yapılandırma Yasasının*" 15. maddesi uyarınca Ortodoks Hristiyanlık baskın din olarak tanımlanmıştır. Müslüman halkın yararına düşünülen bu durum esasında hem resmi hem dini eğitimin sıkı biçimde Romen devletinin kontrolü altına alınması ile sonuçlanmıştır. Türk ve Tatar çocukları ücretsiz eğitim almakta fakat okul müfredatı Romen Halk Eğitim Bakanlığı tarafında kontrol edilmektedir. Romence zorunlu ders olarak öğretilmektedir. Ayrıca Osmanlı Devleti idaresi altındayken bölgenin en prestijli okulu olan, imam ve hocalar yetiştiren Babadağ Medresesi'nin müfredatı da değiştirilmiştir. Bu arada Kuzey Dobruca Müslümanları dernek kurma ve gazete çıkarma hakkına kavuşmuşlardır. Dolayısıyla çok sayıda dernek ve gazete kurulmuş, çeşitli organizasyonlar yapılmış, politik meselelerden temizlik konularına kadar eğitimlerin verildiği kurslar düzenlenmiş ve gelecek vaat eden öğrencilerin yetiştirilmesi için imkanlar sağlanmıştır.¹¹³ Bölgenin medenileştirilmesi ya da Romanya'ya uyumlaştırılması olarak değerlendirilen bu süreç aynı zamanda kültürel bir taarruz olarak görülmüş, Romen hükümetinin eğitim ve sosyal hayatın tüm kontrolünü ele geçirerek bölgeyi asimile etmesi şeklinde değerlendirilmiştir.¹¹⁴

"*Kuzey Dobruca'yı Yapılandırma Yasasının*" 67., 68. ve 71. maddeleri Müslümanların askere alınması konusunda açıklık getirmiştir. Yasa gereğince Müslüman gençler 10 yıl boyunca askerlikten muaf sayılmış, sonrasında Dobruca'daki birliklerde görevlendirilmişlerdir.¹¹⁵ Ayrıca 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra göç edenlerin mallarının 23 Ekim 1878'den başlamak üzere üç yıl içerisinde geri dönenlere iade edilmesi kararlaştırılmıştır. Taşınmaz malların durumunun ise konu ile ilgili Romen yasaları çıkana kadar, 1878 öncesinde geçerli olan Osmanlı yasaları ile belirleneceği ilan edilmiştir. Kanunla bölgede bulunan yaklaşık bir milyon hektardan fazla tüm ekilebilir alanın Romanya'ya ait olduğu belirtilmiştir.¹¹⁶ Bu arada Osmanlı döneminde miri arazi olarak geçen devlete ait yerlerin özel mülk olması karara bağlanmıştır. Fakat bu özel mülkiyet hakkı verilirken, arazi sahibinin Romen vatandaşı olması şartı getirilmiştir. Yasanın bu maddesi Romen ve Romen diasporasını bölgeye çekmek için konulmuştur. Savaştan sonra tapusu olup da göç eden Osmanlı vatandaşlarına tapularını almak için ise sadece bir yıl süre verilmiştir.¹¹⁷

Böylelikle 1880 yasası ile Kuzey Dobruca'ya ayrı ve istisnai idari rejim statüsü kazandırılmıştır. Ayrıca bu yasa 'Dobruca Anayasası' olarak da anılmaya başlanmıştır. Yasayla Kuzey Dobrucalılara modern burjuva-demokratik tipi vatandaşlık hakkı verilmiştir. Fakat bu hakların

¹⁰⁹ Anayasada, Dobruca halkının hak ve borçları, toprak rejimi, farklı dinlerin devletle olan ilişkileri, mahkeme kurumu ve silahlı kuvvetler gibi konularda hükümler yer almıştır. Ülküsal, 1996: 36; Aguiçenoğlu, 2013: 716.

¹¹⁰ Catalina Hunt, 2015: 149; Aguiçenoğlu, 2013: 716.

¹¹¹ Ülküsal, 1996: 36.

¹¹² Bozbora, 2015: 5458; Iordachi, 2002a: 24.

¹¹³ Hunt, 2015: 149-150.

¹¹⁴ Iordachi, 2001: 136.

¹¹⁵ Aguiçenoğlu, 2013: 716.

¹¹⁶ 1880'de Kuzey Dobruca'da arazi sahipleri tapu ile 208,113 hektar alana sahiptir. Bu tapulu alan toplam ekilebilir arazinin %26'sını oluşturmaktadır. Toplam ekilebilir alan ise 785,734 hektardır. 1,562,362 hektar ise Tulça ve Köstence dâhilindeki tüm sulak, orman ve verimsiz arazilerin ölçüsüdür. Hunt, 2013: 76.

¹¹⁷ Hunt, 2013: 78.

uygulanması yasanın 4. maddesi ile ilan edilen başka özel bir yasa ile sınırlandırılmıştır. Bunun Kuzey Dobrucalıların Romanya sınırları dâhilinde emlak satın almaları ve Romen Parlamentosu'nda temsil edilmeleri gibi haklarının düzenlenmesi ile ilgili olduğu açıklanmıştır. Dolayısıyla Kuzey Dobruca halkı, 1878'den 1908'e kadar yerel vatandaşlık hakkına sahip olabilmişlerdir. Ancak siyasal temsil hakkından mahrum bırakılan Kuzey Dobrucalıların siyasal partilere kayıt olmaları yasaklanmıştır. Sadece yılda bir kere olmak kaydıyla bölgeyi temsilen iki kişinin Dobruca ile ilgili meseleleri Prensiğe iletme hakkı tanınmıştır. Tuna nehrini geçip Romanya'ya gelen her bir Kuzey Dobruca vatandaşının yabancı olarak nitelendirileceği de ilan edilmiştir.¹¹⁸

1882 yılında çıkarılan mülkiyet yasası kapsamında Romen devleti Kuzey Dobruca'daki arazilerin çoğunun sahibi olmuş ve devlete bu arazileri satıp kar elde etme fırsatı verilmiştir. Bu kapsamda ekilebilir araziler parsellenmiş ve satılmıştır. Satış, hiç arazisi olmayan ya da çok az arazisi olan Dobrucalılara ya da Tuna'nın batısından gelip bölgeye yerleşmek isteyenlere yapılmıştır. Yasanın çıkarılmasını takiben, 6 yıl içerisinde 3-10 hektarlık parsel olarak toplam 262.268,8032 hektar ve 10-100 hektarlık parsel olarak toplam 137.853,280 hektar arazi satılmıştır.¹¹⁹ 1903 istatistiklerine göre; Köstence ve Tulça bölgelerinde yaşayan halklardan Romenlerin 397.787, Türklerin 59.284, Bulgarların 109.954 ve Almanların elinde 16.818 hektar toprak olduğu tespit edilmiştir.¹²⁰

Kuzey Dobruca'daki geçici idari rejim kapsamında, kısıtlı politik hakların verildiği ve ikircikli vatandaşlık durumunun ortaya çıktığı üçüncü dönem 1909-1913 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemde Kuzey Dobrucalıların politik konularda eşit haklara sahip olma talepleri yoğunluk kazanmıştır. Yeni muhafazakâr hükümet, 1905 yılında Kuzey Dobrucalıların siyasal haklarının verilmesi için çalışma yapmak üzere bir komisyon oluşturmuştur. Ağır ilerleyen çalışmalar, 15 Kasım 1908'de Kral I. Karol'un mecliste yaptığı açıklama ile sonuca ulaşmıştır. Buna göre, otuz yıldır süren muhteşem ve verimli çalışmaların sonucunda Romen anayasal rejiminin Köstence ve Tulça'ya kadar genişletilmesinin zamanı gelmiştir. Mecliste Kuzey Dobruca'nın fazlasıyla kozmopolit bir bölge olması sebebiyle yoğun itirazlar olmuş ve kültürel asimilasyonun gerçekleşmediği konusunda şikâyetle bulunulmuştur. Romen siyasal elitler, Romen olmayan Kuzey Dobruca halkına seçme ve seçilme hakkı verilmesi konusunda oldukça yavaş davranmışlardır.¹²¹

Muhafiz yaklaşımlara rağmen, 19 Nisan 1909'da Kuzey Dobruca halkına politik hakların verilmesini sağlayan ilk yasa çıkmıştır. Yasaya göre, 11 Nisan 1877'ye kadar bölgede yaşayan Osmanlı vatandaşları ve aileleri; doğum yeri fark etmeksizin toprağı olan Romenler ve aileleri 1882 yılında çıkarılan kanununun 282. maddesi gereğince Dobruca'ya iskân edilmiş, çiftçilikle uğraşan Almanlar ve Bulgarlar ile çiftçi olmasalar da Transilvanya, Besarabya, Erdel'den getirilmiş Romenler siyasal haklarına kavuşmuşlardır. Buna ek olarak, 14 Nisan 1910'da benzer haklar şehirde mülkleri olanlara da tanınmıştır. Ardından, 3 Mart 1912'de yapılan yasa ile bu haklar genişletilmiştir. Eski Osmanlı vatandaşları, mülkü olan veya olmayan etnik Romenler ve kırsal bölgede mülkü olan yabancı gruplar da siyasal ve mülk edinme hakkına sahip olmuşlardır. Siyasal haklara sahip olamayanlar; şehirlerde yaşayan ve genellikle 1878'den sonra bölgeye yerleşen Yahudi, Yunan ve Ermeni tüccarlar kalmıştır.¹²²

'İkinci sınıf' vatandaş olarak değerlendirilen Kuzey Dobrucalıları 35 yıl sonra Romen siyasal yaşamında yer alma hakkı elde etmişlerdir. Buna rağmen siyasal temsil oldukça sınırlıdır. 1912'de yapılan seçimlerde toplam 368.189 olan Kuzey Dobruca nüfusundan sadece 12.872 kişi "aktif vatandaş" adı altında seçmen olarak tanımlanmıştır. Romanya'nın diğer bölgeleri ile

¹¹⁸ Iordachi, 2002a: 24.

¹¹⁹ Nicoara ve Urdea, 2010: 15.

¹²⁰ Ülküsal, 1996: 43-44.

¹²¹ Iordachi, 2001: 141-142.

¹²² Hunt, 2013: 81.

karşılaştırıldığında Kuzey Dobruca, Romen siyasi hayatında büyük oranda temsil edilememiştir. Kuzey Dobrucalılar parlamento temsilcisi olarak Köstence'den 4 ve Tulça'dan da 4 kişi olmak üzere toplam 8 kişiyi seçmiştir. Bu sayı 79 milletvekili olan Moldova ve 79 milletvekili bulunan Eflak eyaleti ile karşılaştırıldığında oldukça düşüktür.¹²³

10 Ağustos 1913'de imzalanan Bükreş Antlaşması¹²⁴ ile son bulan İkinci Balkan Savaşı'nın ardından Bulgaristan sınırları içerisindeki Silistre, Tutrakan ve Güney Dobruca Romanya'ya verilmiştir.¹²⁵ Bu antlaşma sayesinde Romanya, Balkan Savaşlarından en kârlı çıkan ülke olmuş, topraklarına 8 bin km² arazi katmış, nüfusunu da 300 bin civarında arttırmıştır.¹²⁶

Bu arada Kuzey Dobruca'nın Romanya'ya entegrasyonu için yürütülen sürece devam edilmiş ve Nisan 1914'de benzer yasalar çıkarılmıştır. Kuzey ve Güney Dobruca 1913'den sonra bir arada Dobruca olarak ele alındığından, Dobruca'nın Romanya'ya entegrasyonu aşamasında 1913-1914 yılları dördüncü dönem olarak değerlendirilmiştir.¹²⁷

Sonuç

Romanya, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rus Çarlığı yanında yer almıştır. Romen askerleri Rus ordusuna katılmış, birlikte Tuna nehrini geçmişler ve Plevne'deki Osman Paşa komutasındaki Türk ordusuyla savaşmışlardır. Savaşı Rusya'nın kazanması üzerine Romanya'dan Besarabya toprakları alınmış, savaşta yardım ve kahramanlıkları göz önünde bulundurulmuş Romenlere Kuzey Dobruca bölgesi verilmiştir.

Romanya siyaseti Besarabya'nın ellerinden alınmasına karşı çıkmış, siyasal tartışmaların içine girmiştir. Nihayetinde 1878 tarihli Berlin Antlaşmasıyla Kuzey Dobruca Romanya'ya, Güney Dobruca Bulgaristan'a verilmiştir. Romanya Senatosu ve Millet Meclisi bu durumu onaylamak zorunda kalmıştır.

Romanya Kralı I. Karol, Kuzey Dobruca'nın teslim alınmasından sonra bölgeyi ziyaret etmiştir. Burada yaptığı konuşmada; etnik ve dini bakımdan çeşitlilik gösteren bölge halklarına yaşama hakkı, moral ve maddi durumlarının düzeltilmesi, mal ve mülklerinin garantisi gibi sözler vermiş, Hıristiyan-Müslüman ayırımı yapılmadan herkesin kanun önünde eşit muamele göreceğini söylemiştir.

Kuzey Dobruca'nın Romanya'ya entegre edilmesine yönelik bölgede geçici bir idare kurulmuştur. Bu idare, 40 yıl gibi bir süre zarfında Kuzey Dobruca'nın yönetilmesi için gerekli olan yasaları çıkartmıştır. İdare, vatandaşlık ve mülkiyet sorunlarını çözmeye çalışmıştır. Romanya halkı ile Kuzey Dobruca halklarının bir ve beraberlik ruhu içerisinde yaşamaları için gayret göstermiştir.

KAYNAKÇA

Aguichenoglu, Hüseyin, (2013), "Romanya'da Türk Azınlık", *Balkanlar El Kitabı*, 2. Cilt: *Çağdaş Balkanlar*, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, (Ed. Bilgehan A. Gökdağ, Osman Karatay), Ankara: Akçağ Yayınları, 713-725.

Allard, Camille, (1859), *La Dobroucha*, Paris: Charles Douniol.

Ardeleanu, Constantin, (2020), "The Lower Danube and Romanian Nation-Making", *European Commission of the Danube, 1856-1948*, Leiden, Boston: Brill, 228-265.

¹²³ Iordachi, 2001: 143-144.

¹²⁴ Grigorov, 2009: 106-110; Mateeva, Tepaviçarov, 1989: 234.

¹²⁵ Penkov, 1992: 214; Uçarol, 1995: 443.

¹²⁶ Stanev, 1992: 230-231.

¹²⁷ Hunt, 2013: 84.

Armaoğlu, Fahir, (2016), *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)*, 16. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.

Aydın, Mahir, (1992), *Şarkî Rumeli Vilâyeti*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Baár, Monika, (2013), *Historians and Nationalism: East-Central Europe in the Nineteenth Century*, Oxford: Oxford University Press.

Balkanlı, Ali Kemal, (1986), *Şarkî Rumeli ve Buradaki Türkler*, Ankara: Elhan Kitabevi.

Berindeu, D., (1970), "Uçastieto na Rumîniya v Osvoboditelnata Voyna", *Osvobojudenieto na Bılgariya (1878-1968)*, (Ed. İvan Undjuev, Voin Bojinov, Nikolay Jeçev), Sofya: İzdatelstvo Bılgarskata Akademiya na Naukite, 43-56.

Bozboru, Nuray, (2007), "Geçmişten Günümüze Romen-Macar İlişkileri ve Transilvanya'nın Otonomi Meselesi", *Karadeniz Araştırmaları*, 15, 1-44.

_____, (2015), "Romanya'da Türk Azınlık", *Yeni Türkiye, Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı*, V, Y. 21, 70, Mart-Haziran, 5453-5462.

Bozçalışkan, Ali ve Avaner, Tekin, (2021), "Göç Yönetimine Dair Bir Kesit: Dobruca'dan Türkiye'ye Göçler", *Belgi Dergisi*, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 21, Pamukkale: 383-396.

Brubaker, Rogers, (1996), *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*, Cambridge University Press.

Castellan, Georges, (1993), *Balkanların Tarihi 14.-20. Yüzyıl*, (Çev.) Ayşegül Yaraman Başbuğu, İstanbul: Milliyet Yayınları.

Çalhan, Özden ve Keskin, Alev, (2004), *1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Zaman Dizini*, Ankara: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.

Çapraz, Hayri, (2019), "Rus Panslavizminin Balkan İmtihanı", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Y. 22, 90, Ağustos, Eylül, Ekim, 95-127.

Çetin, Nurten, (2016), "Romanya'nın Birinci Dünya Savaşı'na Girişi ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9, 42, Şubat, 536-551.

_____, (2020), "I. Dünya Savaşı'nda Romanya'dan Türkiye'ye Getirilen Dokuma Makinelerinin İadesi Sorunu", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 38, 167-187.

Çulcu, Murat, (2014), *Şu Bizim "93 Harbi"*, Osmanlı'da Büyük Kırılma, İstanbul: e Yayınları.

Daskalov, Rumen-Daskalova, Krasimira ve Elenkova, Vanya (t. y.), *Bılgarskata İstoriya v Dati (681-1948)*, Sofya, İzdatelstvo 7M.

Dimitrov, İlço ve Lalkov, Milço, (1981), *Kratka İstoriya na Bılgariya*, Sofya: İzdatelstvo Nauka i İzkustvo.

Eminescu, Mihai, (1989), "Anexarea Dobrogei," in *Opere*, Bucharest, Editura Academiei, 10-97.

Frucht, Richard, (1988), "War, Peace, and Internationality: The Danube, 1789-1916," *Southeast European Maritime Commerce and Naval Policies from the Mid-Eighteenth Century to 1914*, (Ed. Apostolos E. Vacalopoulos, Constantinos D. Svolopoulos and Béla K. Király), Boulder and Highland Lakes, 79-97.

Georgiev, Veliçko ve Stayko Trifonov, (1994), *İstoriya na Bulgarite v Dokumenti (1878-1944)*, T. I (1878-1912), Çast Pırva, Sofya: İzdatelstvo "Prosveta".

Grigorov, Nikola, (2009), *Ot San Stefano do Parij (1878-1947)*, Nay Vajnite Dogovori za Bılgariya, Sofya: İzdatelstvo "Aniko".

Hristov, Hr., (1970), "Harakter i Značenje na Osvoboditelnata Voyna", *Osvobođenieto na Bılgariya (1878-1968)*, (Ed. İvan Undjuev, Voin Bojinov, Nikolay Jeçev), Sofya, İzdatelstvo Bılgarskata Akademiya na Naukite, 15-26.

Hunt, Catalina, (2013), "Seeing Like a State: Romanian Policies in Northern Dobruca and the Muslims, 1878-1914", *Studia Et Documenta Turcologica*, 1, 55-86.

_____, (2015), *Changing Identities at the Fringes of the Late Ottoman Empire: The Muslims of Dobruca, 1839-1914*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, The Ohio State University.

Iordachi, Constantin, (2001), "The California of the Romanians: The Integration of Northern Dobrogea into Romania, 1878-1913", *Nation Building and Contested Identities Romanian Hungarian Case Studies*, (Ed. Balázs Trencsényi, Dragos Petrescu, Cristina Petrescu, Constantin Iordachi ve Zoltán Kántor), Budapest: Regio Books, 121-152.

_____, (2002a). *Citizenship, Nation, and State Building: The Integration of Northern Dobrogea into Romania, 1878-1913*, Pittsburgh: Carl Beck Papers in Russian and East European Studies.

_____, (2002b), "Internal Colonialism: The Expansion of Romania's Frontier into Northern Dobrogea after 1878", *National Borders and Economic Disintegration in Modern East Central Europe*, (Ed. Uwe Müller ve Helga Schultz) Berlin, Berlin Verlag, 77-105.

_____, (2016), "Diplomacy and the Making of a Geopolitical Question: The Romanian-Bulgarian Conflict over Dobrudja, 1878-1947", in: *Entangled Histories of the Balkans - Volume Four*, (Ed. by Roumen Daskalov et al), Leiden: Brill, 291-393.

_____, (2019), "The Dobrudjan Question: Constitutional Nationalism and the Assimilation of a Border Region, 1878-1914", *Liberalism, Constitutional Nationalism, and Minorities*, Brill, 457-521.

İnalçık, Halil, (1991), "Dobrudja", *The Encyclopedia of Islam*, Volume II, Leiden E. J. Brill, 610-613.

İpek, Nedim, (1994), *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Karasu, Cezmi, (2013), "Bağımsızlıktan I. Dünya Savaşı'na Romanya", *Balkanlar El Kitabı*, 1. Cilt: Tarih, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, (Ed. Bilgehan A. Gökdağ, Osman Karatay), Ankara: Akçağ Yayınları, 499-511.

_____, (2019), "Bir Toponomi Denemesi: Romanya Dobrucası Yer Adları (Geçmiş ve Bugün)", *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, II, (Yay. Haz. Duygu Türker Çelik), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1595-1629.

Karpat, Kemal, (1985), *Ottoman Population, 1830-1914: Demographic and Social Characteristics*, Madison, Wisconsin: University of Wisconsin Press.

_____, (2013), *TDV İslâm Ansiklopedisi*, "Dobruca" maddesi, 9, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 482-486.

1293 Osmanlı-Rus Sefer-i Ahiri, Müellif Erkân-ı Harbiyye Kolağalarından Reşîd, (Haz. Habibe Kazancıoğlu, İstanbul: Kayıhan Yayınları.

Kellogg, Frederick, (1995), *The road to Romanian independence*, West Lafayette, Ind.: Purdue University Press.

Kosev, D., (1970), "Devetdeset Godini ot Osvobođenieto na Bılgariya", *Osvobođenieto na Bılgariya (1878-1968)*, (Ed. İvan Undjuev, Voin Bojinov, Nikolay Jeçev), Sofya: İzdatelstvo Bılgarskata Akademiya na Naukite, 7-13.

Kosev, Konstantin, (1978), *Bismark, İztoçniyat Vipros i Bilgarskoto Osvobojenje (1856-1878)*, Sofya: İzdatelstvo "Nauka i İzkustvo".

Koyuncu, Aşkın, (2015) "Tuna Vilayeti'nde Nüfus ve Demografi" (1864-1877), *Yeni Türkiye, Rumeli-Balkanlar Özel Saayısı-1*, Mart-Haziran, Y. 21, 66, 1309-1354.

Lazarov, İ.-Pavlov, P.-Tütündjuev, İ. ve Palangurski, M., (1999), *Kratka İstoriya na Bilgarskiya Narod*, Novo Preraboteno i Dopılнено İzdanie, Sofya: İzdatelska Kışta Anubis.

Mançev, Krıstö, (1999), *Natsionalniyat Vipros na Balkanite*, Sofya: Akademiçno İzdatelstvo "Prof. Marin Drinov".

_____, (2012), *İstoriya na Balkanskite Narodi (1352-1878)*, 1, Sofya: İzdatelstvo Paradigma.

_____, (2015), *Balkanski Razpri*, Sofya: İzdatelstvo Paradigma.

_____, (2017), *İstoriya na Balkanskite Narodi (1878-1918)*, 2, Sofya: İzdatelstvo Paradigma.

Martonne, Emmanuel de, (1918), *La Dobroudja*, Paris: Imprimerienationale.

Mateeva, Mariya ve Tepaviçarov, Hristo, (1989), *Diplomatiçeski Otnoşeniya na Bulgariya (1878-1988)*, Sofya: İzdatelstvo na Bilgarskata Akademiya na Naukite.

McCarthy, Justin, (2014), *Ölüm ve Sürgün, Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı (1821-1922)*, (Çeviren: Fatma Sarıkaya), Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Mustafa Kâmil Paşa, (2016), *Şark Meselesi*, (Çeviren: Mustafa Özcan), İstanbul: Ark Kitapları.

Nicoara, Vasile ve Urdea, Maria Cornelia, (2010), "Dobruja. An European Cross-Border Region", *Revista Romana de Geografie Politica*, 12/2, 428-436.

Oba, Ali Engin, (2019), "Türk Diplomatlarının Anılarında Romanya ve Türk-Romen İlişkileri", *Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz*, I, (Yay. Haz. Duygu Türker Çelik), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 17-38.

Özlem, Kader, (2007), "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Romanya'nın Dış Politikasında Batı Dünyası ve Türkiye'yle İlişkiler", *Karadeniz Araştırmaları*, 3/12, Kış, 35-47.

_____, (2017), "19. Yüzyılda Balkanlar'da Yaşanan Bazı Önemli Olayların Diplomasinin Gelişimine Etkileri", *Diplomasi Tarihi I*, (Ed. Barış Özdal, R. Kutay Karaca), Bursa: DORA Yayınları, 553-585.

Panaite, Viorel, (2007), "Wallachia and Moldavia from the Ottoman Juridical and Political Viewpoint, 1774-1829," in *Ottoman Rule and the Balkans, 1760-1850: Conflict, Transformation, Adaptation*, Rethymno, Greece: University of Crete, 21-44.

Panayotov, Georgi, (1992), "Sivremenni Aspekti na Natsionalniya Problem v Rumıniya", *Natsionalni Problemi na Balkanite: İstoriya i Sivremennost*, (Ed. Krıstö Mançev, Jorjeta Grigorova, Bobi Bobev), Sofya: İnstitut po Balkanistika pri Bilgarska Akademiya na Naukite, 263-276.

Penkov, Sava, (1992), *Mejdunarodni Dogovori na Bulgariya (681-1947)*, İzdatelstvo Jorj Nef, Sofya-Jeneva-Parij.

Pittard, Eugene, (1917), *Roumanie, Valachie, Moldavie, Dobroudja*, Paris, Bossard.

Popov, Jeko, Pençikov, Kosö, Todorov, Petır, (1992), *İzbori za İstoriyata na Dobrudja (1878-1919)*, I, Sofya: İzdatelstvo na Bilgarskata Akademiya na Naukite.

Rădulescu, Adrian ve Bitoleanu, Ion, (1998), *Istoria Dobrogei*, Second Edition, Constanța: Editura Ex Ponto.

Seyrek, Ahmet Murat, (2018), *Osmanlı Tarihi Sözlüğü*, İstanbul: Yediveren Yayınları.

Shafer, Kenneth Allen, (2020), *The Congress of Berlin of 1878: Its Origins and Consequences, 1989*, Dissertations and Theses. Paper 3927, 59. <https://doi.org/10.15760/etd.5811>, (14. 12. 2020).

Stanev, Nikola, (1992), *İstoriya na Nova Bılgariya (1878-1941)*, Sofya: İzdatelski Tsentr "İvan Vazov".

Şandru, Dumitru, (1946), *Mocanii in Dobrogea*, Bucharest, Institutul de Istorie Nationala.

Şimşir, Bilâl N., (1989), *Rumeli'den Türk Göçleri, Belgeler, II*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Şirokorad, A., B., (2013), *Rusların Gözünden 240 Yıl Kıran Kırana Osmanlı-Rus Savaşları, Kırım-Balkanlar-93 Harbi ve Sarıkamış*, İkinci Baskı, İstanbul: Selenge Yayınları.

Taşgın, Ahmet, (2018), *Romanya Müslümanları*, 2. Baskı, Konya: Çizgi Kitabevi.

The Great European Treaties of the Nineteenth Century, (Ed.) Sir Augustus Oakes and R.B. Mowat, Oxford, Oxford University Press, 1918.

Todorova, Maria, (1994), "The Ottoman Legacy in the Balkans", *Études Balkaniques*, 4, 66-81.

_____, (1997), *Imagining the Balkans*, Oxford University Press.

_____, (2009), *Imagining the Balkans*, Oxford University Press.

Toprak, Serap, (2019), *19. Yüzyılda Balkanlarda Ulusçuluk Hareketleri ve Avrupalı Devletlerin Balkanlar Politikası*, Ankara: Gece Kitaplığı.

Turan, Ömer, (1998), *The Turkish Minority in Bulgaria (1878-1908)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Uçarol, Rifat, (1995), *Siyasi Tarih (1789-1994)*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Dördüncü Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Uludağ, Mehmet Bülent ve Karagül, Soner, (2015), "Ulus-Devletten Avrupa ile Bütünleşmeye Romanya ve Bulgaristan'ın Siyasal Dönüşümleri", *Yeni Türkiye, Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı, III*, 21/ 68, Mart-Haziran, 3016-3032.

Ülküsal, Müstecib, (1966), *Dobruca ve Türkler*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan eder.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.